

проявляется через интерес к политике и компетентность, что безусловно способствует активности.

Ключевые слова: гражданственность, гражданское действие, традиция, личность.

Yegorova Yu., Makarenko L. Possibilities of explanation of the theoretical going near the study of active component of гражданственности.

In the article possibilities of the theoretical going are considered near the study of деятельностного component of citizen. The index of the civil attaching, which shows up through interest to the policy and competence, is reasonable, that assists activity surely.

Keywords: citizen, citizen action, tradition, personality.

**Жерноклєєв І. В.,
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова,
Сігурд Йоханссон,
Університет м. Умео (Швеція)
Христина Ліандер
Університет м. Карлстад (Швеція)**

ІНТЕГРАЦІЙНІ МОЖЛИВОСТІ ШВЕДСЬКОЇ МОДЕЛІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ШКОЛЯРІВ І ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ДЛЯ ОСВІТНЬОЇ ПРАКТИКИ В УКРАЇНІ

У статті розглядаються досягнення і зміст сучасних моделей професійно-технічного навчання школярів і підготовки майбутніх вчителів професійної освіти Швеції. На основі теоретичного аналізу пропонуються можливі шляхи їх творчого впровадження в освітню практику України.

Ключові слова: професійно-технічна школа, технологічна освіта, викладач, система освіти, навчальний план, педагогічні технології.

У даній статті автори намагались здійснити спільне бажання зробити все можливе, щоб на підставі їх особистого професійного досвіду, знання досягнень європейських та світових систем освіти, виявити інтеграційні можливості шведської моделі професійно-технічної освіти з метою застосування найбільш ефективних її компонентів у освітню практику України.

Сьогодні особливий інтерес з боку держави і суспільства в Україні приділяється системі професійно-технічної освіти та підготовки майбутніх вчителів професійної освіти. Він викликаний критичними зауваженнями до діючої системи як з боку тих, хто вчить так і з боку тих хто вчиться. Це визначає необхідність корінних змін всієї системи професійно-технічної освіти у державі. Таким чином, перебуваючи на початковій стадії глибокого реформування зазначеного сегменту освіти України, виникає нагальна потреба насамперед вивчення та аналізу успішного досвіду світових моделей професійно-технічної підготовки учнівської молоді.

Фундаментальні зміни у наукових, технологічних і соціальних колах народно-господарського комплексу, домінування ринкових відносин у всіх сферах людської діяльності представляють характерну рису у сучасному цивілізованому світі. Перед Україною як молодою незалежною державою стоїть мета не тільки вижити у цьому неоголошеному конкурсі, але і знайти своє місце серед членів Європейського союзу. Багато сучасних провідних зарубіжних та вітчизняних вчених стверджують, що фундаментальні зміни можливі тільки через освіту [3]. Деякі з них стверджують, що освіта і є “безперервне

виробництво”, і воно не може бути зупинено для реформ. Тому, у нас є багато мільйонів людей зі старими формами мислення, стереотипами і професійною підготовкою, які працюють в системі освіти України. Після розпаду СРСР пострадянські країни не змінили системи освіти у загальному вигляді. Суттєві зміни у царині освіти стають можливими тільки шляхом природної еволюції.

Інтеграційні процеси у світовій економіці викликали необхідність змін якісного характеру професійно-технічної освіти не тільки в Україні, але і в розвинених країнах світового співтовариства. Це стало тому, що на рівні держав- членів ООН було офіційно визнано, що чим краща в країні освіта тим вища продуктивність праці кваліфікованих робітників і керівників, і більш складні завдання вони здатні вирішувати і тим вище організація бізнесу.

Однак, можна констатувати наявність суттєвих проблем у забезпеченні євроінтеграційних процесів в економіці, політиці, освіті та багатьох інших українських інституціях. Метою старої школи не передбачалось формування покоління освічених та активних людей для суспільного життя в умовах ринкових відносин, але значною мірою пропонувалось вивчення учнівською молоддю значної кількості теоретичних знань, які неможливо було використати у творчій діяльності. Така система ізолювала школи від усього “іншого” світу, від реального життя. Зрозуміло, що в українській системі освіти не тільки залишились деякі негативні риси притаманні старій школі, але і з’явилися нові пов’язані із зміною соціально-економічних відносин у суспільстві. Однак, існуючі на сьогодні рівень плюралізму в освітній політиці, громи́зка вертикаль централізованої системи освіти, неактивна участь батьків та місцевих громад у вирішенні шкільних проблем, відсутність громадського контролю за рішеннями міністерства, недостатня кількість фахівців із закордонним досвідом і багато інших негараздів не можуть сприяти ні реформуванню системи освіти в Україні ні її входженню у загальноєвропейський освітній простір.

Поліпшення підготовки кваліфікованих робітників – об’єктивна тенденція розвитку сучасного європейського суспільства і цю обставину необхідно враховувати у практичній підготовці майбутніх педагогів для професійно-технічної освіти в Україні. Сучасні педагогічні працівники повинні бути готовими до підготовки майбутніх кваліфікованих робітників основними вимогами для яких є майстерне володіння професійними практичними вміннями та мобільність, здатність засвоювати технічні нововведення, нові типи обладнання та організацію сучасного виробництва та багато іншого.

На попередніх етапах свого розвитку професійно-технічна школа в Україні зобов’язана була вирішувати різні проблеми: не тільки освітні, але і соціальні. Відповідно до останньої реформи загальної освіти у 1984 році професійно-технічні училища різних типів були перетворені у єдиний тип навчального закладу, а саме у середнє професійно-технічне училище з відповідною формою та термінами навчання у залежності від виду та рівня освіти. Однак, як можна спостерігати з огляду на фактичний стан вітчизняної професійної освіти всі зміни носили лише “косметичний” характер. Таким чином головне протиріччя між потребою народно-господарського комплексу України у кваліфікованих робітничих кадрах і рівнем підготовки випускників профтехучилищ не було подолано.

Одним з факторів, які використовуються з метою вирішення вищезазначеного протиріччя в останній час є поступове підвищення вимог до практичної та психологічної готовності вітчизняних педагогічних працівників для роботи з учнівською молоддю. Але в силу обставин (в основному соціально-економічних), характер підготовки нових робітників вступають у невідповідність з існуючими ринковими відносинами. Ринок повинен насамперед розглядатись як унікальний засіб регулювання соціально-економічного життя, об’єктивно відображати все, що відбувається в суспільстві. І як відомо для всіх нас конкуренція є атрибутом номер один з основних властивостей ринку. Тому, і це безумовна вимога виробництва не тільки до фізичних і розумових здібностей працівника, а й до його

творчих талантів як людини, організаторських здібностей і внутрішньої організації. У контексті цього завдання важливе місце для всіх учасників освітнього процесу в Україні займає фундаментальне переосмислення освітньої парадигми і педагогічних цілей, сучасного розуміння праці кваліфікованого робітника та професійної підготовки [4].

І не в останню чергу конкуренція змушує Україну пред'являє високі вимоги до якості професійної педагогічної освіти, яка є основою сучасної системи безперервної освіти. Один з можливих універсальних шляхів пошуку рішень для підвищення ефективності освіти є вивчення зарубіжного педагогічного досвіду. Це дозволить на сучасній науковій основі (теоретичного аналізу та творчого підходу) забезпечити для майбутніх вчителів і студентів відповідною інформацією та новими підходами для того, щоб опанувати обрану спеціальність користуючись новітніми вітчизняними і зарубіжними досягненнями у визначеній сфері.

Порівнюючи різні моделі підготовки висококваліфікованих робітників в Україні і за кордоном, ми можемо визначити середній обсяг навчального навантаження і зміст професійної освіти та якісної професійної підготовки молодих робітників. Як правило, створення професіограм для власних вітчизняних моделей кваліфікованого робітника передбачає: по-перше необхідність вивчення найбільш характерних якостей особистості майбутніх спеціалістів, мотиваційної сфери і форми мислення, рівень професійних знань, вмінь і навичок і т. д. По-друге, розглянути психологічну готовність кваліфікованих робітників до реальної практичної діяльності, щоб прояснити структуру їх пізнавальних, соціально-економічних і професійних пріоритетів. І, нарешті, це обов'язкове визначення оптимального середовища у якому особистість працівника буде розвиватися у відповідності з власними інтересами гармонічно поєднуючи їх з виробничими. При цьому моральні якості особистості формуються у атмосфері колективної роботи (у команді), атмосфері взаємної підтримки, дисципліни, вимог до себе та інших.

Що стосується сучасних моделей освіти у європейських країнах, то характерною особливістю насамперед є їх широкий різновид об'єднаний загальноєвропейськими цінностями. Сучасні освітні стратегії Європейського союзу будуються на основі ідеї спільного європейського дому, де Європа вважається спільнотою, що об'єднує духовні цінності та культурну спадщину. Такий підхід є спільним як для державних освітніх закладів, так і для альтернативних. Так, наприклад, у Королівстві Швеція існують приватні навчальні заклади, однак це не знімає з держави необхідності їх фінансування. Особливістю є те, що діюча фінансова підтримка з боку уряду слідує за тим хто навчається і це означає, що незалежно від вибору студентом навчального закладу (державного або приватного) він отримує у повному обсязі забезпечення від держави. За результатами різних міжнародних програм тестування, шведська система освіти займає одне з перших місць серед країн економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР). І цілком очевидним є інтерес до вивчення досвіду системи професійної освіти Королівства Швеція для творчого використання науковими і педагогічними колами у різних країнах. Ретроспективний аналіз систем освіти Північних країн Європи дає підстави стверджувати, що не тільки Швеція, але всі скандинавські країни реформували різні аспекти професійної освіти приблизно кожні вісім років. Менші вагомні зміни ніж реформа у національних навчальних планах і курсах постійно регулюються, щоб задовольнити потребу вимог сучасного виробництва до компетенції спеціалістів.

Найбільш яскравим прикладом серед діючих моделей професійної освіти у Королівстві Швеція і в країнах ОЕСР, що представляють найбільш економічно розвинені країни світу, є модель системи професійно-технічних училищ Баггіум (Baggium). Характерною особливістю вищезазначеної системи вважається практико орієнтований підхід до здобуття її вихованцями професії. Окрім того, дану систему відрізняє те, що студент повинен прагнути самостійно і під керівництвом наставників здобувати більшість професійних знань, умінь і

навичок на робочому місці, а загальноосвітню підготовку отримувати у класах чи невеликих, спеціально обладнаних учбових приміщеннях на підприємствах.

Діюча модель шведської професійно-технічної освіти Баггіум дає приклад забезпечення успішної підготовки кваліфікованих працівників, яка поділяється на дві частини: загальноосвітню і спеціальну. На загальноосвітню частину підготовки, визначено близько 40% від загального часу навчального плану спеціальності. Саме під час зазначеної частини учні отримують передбачений національним освітнім стандартом необхідний обсяг і рівень знань із загальноосвітніх предметів. А що стосується набуття знань, умінь і навичок відповідно до обраної професії, розвитку їх професійних здібностей з вивченням конкретної спеціальності і виконання конкретних видів робіт – це покладається на спеціальну (практичну) частину навчального плану (60% від загального обсягу) [5].

Окрім забезпечення високої якості підготовки майбутніх кваліфікованих робітників, необхідно зазначити на ще одну важливу суспільну місію професійно-технічних шкіл Баггіум, а саме соціальну. Метою цієї місії є опікування професійною долею своїх вихованців на їх першому робочому місці, адаптацією до умов виробництва і чергуються з обміном практичним досвідом. Ця робота за системою Баггіум визнана дуже важливою на національному рівні оскільки означає вирішення соціальних питань у суспільстві для молоді на основі взаємодії державних органів, освітніх навчальних закладів і підприємств, що наближає до створення у Швеції держави загального благоденства.

Учень у моделі професійно-технічних шкіл Баггіум завжди визнається найбільш важливою цінністю як людина і як громадянин. Тому зрозумілим є прагнення у межах зазначеної моделі якомога можна більше індивідуалізувати процес навчання для кожного учня і адаптувати його в умовах виробництва. Особистий контакт між наставником і учнем безпосередньо на робочому місці дозволяє для максимально підтримувати і полегшувати процес здобуття молодого людиною професії.

Для використання європейського освітнього досвіду проблему підготовки кваліфікованих робітників треба розглядати разом з проблемою взаємозв'язку загальноосвітніх предметів з професійною підготовкою учнів. Це найслабше місце в роботі навчальних закладів в Україні. Для викладачів загальнотехнічних і спеціальних предметів необхідно передбачати створення навчальних комплексів, які з навчальної програми, підручників, методики, дидактичних засобів для учнів, переліку обладнання з оснащення навчального кабінету. Педагогічні працівники мають не лише давати знання у готовому вигляді, але і націлювати учнів на творчу пошукову активність. Викладач користуючись всіма необхідними засобами наочності, має абсолютно чітко уявляти собі весь хід навчального процесу. Необхідно перенести на місця виробничої практики центр ваги професійної підготовки учнів, де складається певна система внутрішніх колективних відносин, яка виховує свідомість, необхідність підпорядковувати свої інтереси колективу. Особливу увагу необхідно приділяти організації навчання праці у колективі, формування надзвичайно важливих для сучасного виробництва навичок соціального спілкування, забезпечення випереджаючого характеру виховної роботи, підвищення темпу виховної роботи, посилення впливу трудових колективів на виховання учнівської молоді. Формування відносин у колективі набуває виняткової важливості в умовах сучасного виробництва, де все більшого поширення набувають колективні форми організації праці.

Структура практико-орієнтованої професійної підготовки учнів, як частина трудового навчання і виховання, пов'язана з історично сформованою практикою підготовки підростаючих поколінь до життя у процесі залучення їх дорослими у суспільні відносини і предметно-практичну діяльність. Такі природовідповідні підходи до трудової підготовки та виховання молоді, що зародилися в ще надрах первіснообщинного ладу і на протязі тисячоліть розвинулися в умовах сім'ї і школи, обумовлені фізіологічними, психологічними аспектами, включаючи характер і зміст життя різних народів, їх звичаїв і традицій.

Програми підготовки кваліфікованих працівників у школах Баггіум забезпечують професійну компетентність, і більшість з них орієнтується безпосередньо на конкретні робочі місця на трудовому ринку. Постановка практичних завдань як практико-орієнтованого змісту освіти в корені міняє справу. У результаті вирішальне значення набувають індивідуальні практичні навички, які учні демонструють на конкретному місці роботи, пред'являють групі і тьютору, доводять за допомогою завершеного, виконаного продукту.

Самостійний вибір місця і змісту роботи, процес працевлаштування, розвиток конкретних професійних навичок стають для учня точкою зростання його технологічного і виробничого досвіду і стрижнем виконання його індивідуальної навчальної програми. Працює правило – самовизначення стимулює мотивацію.

Для задоволення попиту на високоосвічену робочу силу у різних галузях економіки уряд Королівства Швеції через відповідні державні інституції реалізує програми сприяння розвитку професійного навчання учнівської молоді. За допомогою таких програм у вузах планомірно удосконалюються наукові, матеріально-технічні і навчально-методичні бази підготовки майбутніх вчителів професійного навчання. У цих діях відображається державна політика в освітній галузі Північних країн. Пануюча лінія цього напрямку - створення умов за допомогою яких трудова і професійна підготовка учнів висуваються у сучасній школі на особливе місце. Їм надається велике значення у загальній системі виховання і освіти майбутніх громадян, вони є незамінним додатковим засобом, що сприяє повноті розвитку розумових сил і здатностей учнів, що сприяють вихованню формальних якостей дітей, соціальних звичок і необхідних сучасній людині технічних навичок. Особливою вимогою яка ставиться до майбутніх вчителів професійного навчання з огляду на державну освітню політику у Північних країнах Європи – це бути професійно готовими до рівня розвитку сучасного рівня науки і виробництва, до здійснення розвитку розумових здатностей учнів, необхідності виробити в дітях ясність пізнання предметів і явищ навколишнього світу, закріпити у пам'яті учнів яскраві і цілісні образи, які у подальшому стали матеріалом для здорової реальної творчості, для порівнянь, вироблення наукових понять і розуміння закономірності явищ. При цьому державні і муніципальні рішення у Швеції спрямовуються насамперед на передачу культурної спадщини наступним поколінням, постійне набуття нових знань і вмінь і поповнення ними вже наявного суспільного потенціалу. Для цього вчителі професійного навчання через навчання розвивають у своїх вихованців вміння критично оцінювати світ, мислити і творити [2].

Посилення впливу держави на систему вищої освіти, підвищення вимог до фахівця і його положення на ринку праці обумовило одну із провідних тенденцій університетської освіти – реформування освіти у відповідності із розвитком суспільства і світових тенденцій. Програми вищої педагогічної освіти для майбутніх вчителів трудового і професійного навчання забезпечують їх професійну компетентність, і більшість із них орієнтується безпосередньо на конкретні робочі місця своїх вихованців на трудовому ринку.

Пояснюючи високі освітні досягнення своїх держав, наші скандинавські колеги найчастіше наводять наступні фактори: у кожній з Північних країн Європи реформування освіти вчасно було визнано найважливішим елементом державної політики, центральним завданням і передумовою подальшого розвитку суспільства; особлива увага приділяється підготовці педагогічних кадрів, підвищенню їх кваліфікації і допомоги в організації освітнього процесу; держава звільнила свої початкові заклади від прискіпливого нагляду і дрібної опіки; учні довше навчаються разом, а їхній розвиток здійснюється на принципах особистісно орієнтованого навчання; у всіх вищезазначених країнах прийняті національні освітні стандарти; школи одержують потужну зовнішню підтримку, але мають необхідну автономію у навчальному процесі і самоврядування [1].

Освіта в широкому розумінні включає в себе учнівство, навчання, підготовку і виховання. Освіта не тільки відтворює суспільство, а і готує його до майбутнього. Перша проблема освіти – як сформувати уявлення про світ майбутнього і про способи підготовки наступного покоління до майбутнього. Існують різні способи вказівки на майбутнє, і в сьогоденні ніколи немає єдиного уявлення про майбутнє. Друга проблема - які зміни в суспільстві буде породжувати освіта, і як у середині освітнього процесу готувати людей до життя в цьому зміненому суспільстві.

Щодо змін в освіті, то практика її реформування у Швеції відбувається в основному за чотирима напрямками: 1) зміст освіти; 2) освітня політика, 3) освітні технології; 4) освітні інститути. Реформа школи передбачає встановлення єдиних вимог до змісту професійної освіти з робітничих професій у школах, середніх професійних школах, професійно-технічних училищах, коледжах або компаніях.

У процесі дослідження систем професійної освіти у країнах Північної Європи з огляду їх подібності і розходжень, нами було виявлено наступні обставини: 1) національні системи і моделі професійної освіти розвиваються під впливом певних історичних, політичних і соціальних умов; 2) педагогічна освіта і її основні інститути відбивають особливості культурно-національних традицій, переконань і поглядів щодо професії вчителя, його статусу, компетентності; 3) розвиток і реформування професійної освіти у скандинавських країнах значною мірою визначається сучасними міжнародними педагогічними ідеями (професіоналізація, інтеграція, універсалізація). І це є вагомим аргументом на користь системи професійно-технічних училищ Bagguim яка може бути прийнятою у якості моделі-розвитку для українських вищої та середньої професійних шкіл для зазначеного сегменту системи освіти в Україні. Успішна реалізація такої моделі в українській освітній сфері можлива спочатку тільки в межах міжнародного освітнього проекту (для необхідних уточнень і творчого впровадження). Партнерами такого важливого проекту можуть стати Університет Умео (Швеція), Університет Карлстад (Швеція), Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова (Україна), які мають всі необхідні науково-педагогічні кадри і сучасні науково-методичні бази для роботи за міжнародними проектами. Природно, що при цьому експеримент повинен виконувалася на базі професійно-технічних училищ Bagguim у Швеції та професійно-технічних училищ в Києві (Україна).

Проект прогнозовано буде мати успіх, оскільки створює умови для інтеграції професійно-технічної і вищої шкіл України у європейський освітній простір і Швеції, для визначення шляхів співпраці у освітній сфері з новими незалежними країнами у Європі.

Використана література:

1. *Johansson S.* (2010) Vocational Teacher Education. In International Encyclopedia of Education 3:d Edition. Elsevier. Netherlands
2. *Johansson S. Hedman A.* (2006) VET and VET-TT in two corners of Europe The cases of Sweden and Turkey
3. *Zhernoklieiev I.* (2009) Ways of the Development Techno-Technological Culture in Modern Society // Цінності гуманістичної освіти Values of Humanistic Education Наукове видання Львівського національного університету імені Івана Франка – Каменяря. – Львів, 2009. – р. 64-68.
4. *Zhernoklieiev I.* (2009) Preparing of the technology teachers in Ukraine for forming of the positive motivation of the pupils craft activity in the conditions of the Eurointegration processes // Technika-Informatyka- Edukacja. Uniwersytet Rzeszowski. Tom XI– p.100-105.
5. <http://www.praktiska.se>

Интеграционные возможности шведской модели профессионального образования школьников и подготовки учителей для образовательной практики в Украине.

В статье рассматриваются достижения и содержание современных моделей профессионально-технического обучения школьников и подготовки будущих учителей

професійного образования Швеции. На основе теоретического анализа предлагаются возможные пути для их творческого внедрения в образовательную практику Украины.

Ключевые слова: професійно-технічна школа, технологічне образование, преподаватель, система образования, учебный план, педагогические технологии

Integrateabilities of the Swedish model of trade education of schoolboys and preparation of teachers for educational practice in Ukraine.

In the article considered the achievements and content of current models of vocational training schools and training of future teachers of vocational education in Sweden. Based on theoretical analysis authors suggests some ways of creativity implementations for educational practice in Ukraine.

Keywords: vocational training school, technology education, education system, curriculum, educational technology

Карпюк Р. П.

Луцький національний технічний університет

ТВОРЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЯК ІНТЕГРАТИВНА ОСОБИСТІСНА ВЛАСТИВІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ З АДАПТИВНОГО ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

У статті зазначено, що творчий потенціал особистості майбутнього фахівця з адаптивного фізичного виховання є інтегральною цілісністю природних і соціальних сил людини, яка забезпечує її суб'єктивну потребу в творчій самореалізації й саморозвитку.

Ключові слова: творчий потенціал, майбутній фахівець з адаптивного фізичного виховання.

Категорія “потенціал” належить до загальнонаукових понять, методологічне значення яких надзвичайно важливе для педагогіки. Термін “потенціал” (від лат. *potencia* – сила) у філософії трактується як джерело, можливість, засіб, запас, що може бути використаний для вирішення будь-якого завдання, досягнення певної мети. Педагогічна функція потенціалу реалізується в керівній ролі творчої діяльності особистості, що є основою творчого перетворення життєдіяльності. Р. О. Павлюк вказує, що “сучасна концепція змісту професійної педагогічної підготовки ґрунтується на принципах гуманізації, диференціації та інтеграції, головною метою реалізації яких є формування гармонійно розвинутої творчої особистості” [3, с. 15].

Метою статті є з'ясування особливостей формування творчого потенціалу майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання.

Термін “творчий потенціал” часто є синонімом понять “творча особистість”, “креативність”, “обдарованість”.

Сучасний стан дослідження творчості охарактеризовано, на думку І. В. Воронюк, як “процес зближення двох підходів: процесуального (дослідження фаз, станів, стадій та результатів перетворення предмета творчості) та особистісного (дослідження суб'єкта творчої діяльності: його потреб, мотивів, знань, умінь, навичок, властивостей, самосвідомості, емоцій, почуттів) (Д. Б. Богоявленська, Л. С. Виготський, В. В. Давидов, Д. Б. Ельконін, Г. С. Костюк, О. М. Матюшкін, В. С. Мерлін, В. О. Моляко, В. В. Рибалка, В. М. Русалов, М. О. Холодна, В. С. Юркевич та ін.)” [1, с. 5].

В. Г. Риндак визначає поняття “творчий потенціал” особистості як систему особистісних якостей (винахідливість, уява, критичність розуму, відкритість до всього нового), котрі дають можливість оптимально змінювати прийоми дії відповідно до нових умов, знань, умінь, переконань, які визначають результати діяльності (новизну,